

Рокунь С. В.,

доктор філософії права

Державного податкового університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9453-7244>

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, УЧИНЕНИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Анотація. У статті сформовано систему обставин, що підлягають встановленню під час розслідування кримінальних правопорушень, учинених транснаціональними організованими групами та злочинними організаціями. Вихідним положенням дослідження визначено необхідність розрізнення законодавчо закріпленого предмета доказування та криміналістично конкретизованого кола фактичних даних, з'ясування яких забезпечує послідовне встановлення події кримінального правопорушення, організованої форми співучасті, індивідуального внеску кожного учасника й зв'язків кримінальної діяльності з територією та юрисдикцією кількох держав. Обґрунтовано, що для цієї категорії проваджень недостатньо механічно відтворювати перелік, передбачений кримінальним процесуальним законом, оскільки доказування потребує встановлення проміжних і взаємопов'язаних фактів, які пояснюють внутрішню будову злочинного утворення та поєднують окремі епізоди в єдину систему діяльності. Запропоновано групувати такі обставини за їх функціональним призначенням: обставини кримінальних епізодів; обставини створення, стійкості, керівництва та внутрішньої організації групи чи організації; дані про роль і фактичну поведінку кожного учасника; обставини, що підтверджують транснаціональний характер діяльності; відомості про матеріальне, транспортне, документальне та інформаційне забезпечення; рух коштів, майна й доходів; наявність корумпованих зв'язків; відомості про потерпілих і заподіяну шкоду; способи приховування та протидії розслідуванню; походження, цілісність і спосіб одержання доказової інформації за межами України. Доведено, що центральним завданням є встановлення не відокремлених фактів, а стійких зв'язків між епізодом, конкретним учасником, його місцем у злочинному утворенні, відповідною державою, джерелом доказу та рухом майнової вигоди. Такий підхід дозволяє уникнути як необґрунтованого перенесення відповідальності за діяльність усього угруповання на окремого учасника, так і фрагментарного розслідування, за якого доведеними залишаються лише безпосередні виконавські дії. Сформульовано авторську двовимірну систему обставин, у якій їх правове значення поєднується з функціональними блоками розслідування, що створює основу для планування доказування у складних багатоєпізодних кримінальних провадженнях.

Ключові слова: обставини, розслідування, доказування, організованість, транснаціональність, учасники, епізоди, активи, сліди, юрисдикція.

Постановка проблеми. У провадженнях щодо кримінальних правопорушень, учинених транснаціональними організова-

ними групами та злочинними організаціями, помилка у визначенні кола обставин, які необхідно встановити, має особливо відчутні наслідки. Якщо розслідування зосереджується лише на безпосередньому епізоді, у полі зору залишаються виконавець, місце події, вилучений предмет або окрема фінансова операція, тоді як керівні рішення, розподіл функцій, попередні й наступні епізоди, зв'язки з іншими державами та рух одержаної вигоди можуть залишитися поза доказуванням. Протилежною крайністю є надмірне розширення фактичного матеріалу, коли до провадження включаються численні відомості про контакти й зв'язки осіб без визначення їх доказового значення. За обох підходів втрачається зв'язок між тим, що встановлюється, і тим, яке юридично значуще положення має бути доведене.

Особливість досліджуваної категорії полягає в тому, що один і той самий факт нерідко набуває значення лише в поєднанні з іншими. Переміщення особи через кордон саме по собі не доводить участі у кримінальній діяльності; переказ коштів не розкриває їх походження; користування спільним засобом зв'язку не визначає ролі особи в угрупованні. Доказове значення виникає тоді, коли встановлюється сукупність зв'язків: хто дав вказівку, з яким епізодом вона була пов'язана, які дії виконав конкретний учасник, у якій державі вони відбулися, який результат настав, хто отримав майнову вигоду та якими джерелами підтверджується кожна ланка. Тому визначення обставин, що підлягають встановленню, у таких провадженнях має виконувати не лише описову, а й спрямовуючу функцію, задаючи межі та послідовність доказування.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання предмета доказування та обставин, що підлягають встановленню, ґрунтовно досліджували українські науковці. С. М. Стахівський у монографічному дослідженні розглянув сутність, елементи, предмет і межі кримінального процесуального доказування [4]. В. А. Журавель обґрунтував самостійне криміналістичне значення обставин, що підлягають з'ясуванню, та їх зв'язок із правовими цілями й завданнями розслідування [5, с. 12–20]. О. В. Пчеліна розвинула цей підхід і показала, що такі обставини мають безпосередньо спрямовувати пізнавальну діяльність у межах окремої криміналістичної методики [6, с. 187–190]. У сучасних дослідженнях В. Попов акцентує на необхідності конкретизації загального предмета доказування відповідно до закономірностей певної категорії кримінальних правопорушень [7, с. 50–65].

Для розкриття змісту обставин у провадженнях про організовану кримінальну діяльність суттєве значення мають праці

Л. І. Аркуші, яка досліджувала виявлення та розслідування організованої злочинної діяльності за наявності корумпованих зв'язків [10], В. Г. Севрука, у працях якого розглянуто особливості розслідування кримінальних правопорушень, учинених організованими групами й злочинними організаціями [11; 12], а також Ю. М. Черноус, котра комплексно опрацювала криміналістичне забезпечення розслідування та питання міжнародного співробітництва [9]. Сучасне бачення структури криміналістичної методики та її зв'язку з предметом доказування представлено у підручнику К. О. Чаплинського, І. В. Пирога, М. М. Єфімова та інших авторів [13]. Водночас спеціальна система обставин саме для проваджень щодо транснаціональних організованих груп і злочинних організацій потребує змістовної конкретизації з урахуванням багатоепізодності, розосередження доказових джерел і необхідності індивідуалізації ролі кожного учасника.

Мета статті. Метою статті є визначення та систематизація обставин, що підлягають встановленню під час розслідування кримінальних правопорушень, учинених транснаціональними організованими групами та злочинними організаціями.

Виклад основного матеріалу. Вихідною правовою основою для визначення обставин у будь-якому кримінальному провадженні є ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України, яка відносить до предмета доказування подію кримінального правопорушення, винуватість особи, форму вини, мотив і мету, вид і розмір шкоди, обставини, що характеризують особу та впливають на кримінально-правові наслідки, підстави для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання, а також визначені законом обставини щодо спеціальної конфіскації та застосування заходів до юридичних осіб [1]. Цей перелік визначає юридично обов'язковий результат доказування, проте він навмисно сформульований узагальнено й не може містити фактичну деталізацію для кожної категорії проваджень.

У криміналістичному значенні обставини, що підлягають встановленню, доцільно розглядати як конкретизовану систему фактичних питань, відповіді на які дозволяють послідовно сформувати докази щодо елементів предмета доказування. В. А. Журавель пов'язував їх із системою правових цілей і стратегічних завдань розслідування [5, с. 12–20], а О. В. Пчеліна наголошувала на їх спрямовуючій ролі в побудові пізнавального процесу [6, с. 187–190]. Це дає підстави відмежовувати два рівні: закон не змінюється залежно від виду кримінального правопорушення, натомість криміналістичне наповнення кожного його положення конкретними фактами змінюється істотно.

Таке розмежування дає можливість уникнути термінологічної підміни. Додаткові фактичні питання, що виникають у розслідуванні, не утворюють нового предмета доказування поза ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України. Їх призначення полягає в тому, щоб установити проміжні факти, причинні та функціональні зв'язки, походження доказової інформації й інші дані, без яких неможливо обґрунтовано підтвердити передбачені законом обставини. У багатоепізодному провадженні це особливо помітно: факт наявності керівного центру або сталої системи зв'язку не підміняє доказування конкретного діяння, але дозволяє пояснити узгодженість дій, розподіл ролей і належність окремих епізодів до діяльності певного організованого утворення.

Перша група охоплює обставини кожного кримінального епізоду. Необхідно встановити час, місце, спосіб підготовки, безпосереднього вчинення та приховування діяння; предмет

посягання; використані знаряддя й засоби; характер дій кожного присутнього учасника; послідовність подій; наслідки; джерела відомостей про епізод. Для досліджуваної категорії принциповим є не лише повне відтворення окремої події, а й визначення її місця у загальній хронології. Слід встановлювати, чи була вона самостійним діянням, ланкою підготовки іншого правопорушення, способом переміщення доходу, дією з приховування попереднього епізоду або частиною повторюваної діяльності. Така прив'язка запобігає штучному поділу фактично взаємопов'язаних подій.

Друга група стосується обставин, які підтверджують організовану форму співучасті. Положення ст. 28 Кримінального кодексу України вимагають для відповідних форм співучасті встановлення не просто кількості осіб, а попереднього об'єднання, стійкості, узгодженого плану, розподілу функцій, а для злочинної організації – також передбачених законом ознак її внутрішньої побудови та спрямованості [2]. Тому предметом перевірки мають бути час і передумови створення групи чи організації; особи, які ініціювали об'єднання; спосіб залучення нових учасників; сталість складу; порядок прийняття рішень; підпорядкованість; способи передавання вказівок; правила внутрішньої поведінки; розподіл напрямів діяльності; контроль виконання; заміна вибухливих учасників; зв'язки між окремими структурними частинами.

Установлення організованості не повинно ґрунтуватися на загальних характеристиках на кшталт тривалого знайомства, спільного походження, родинних чи ділових контактів. Такі дані можуть пояснювати формування зв'язків, але не доводять злочинної організації взаємодії. Потрібні факти, що вказують на узгоджене виконання спільного плану: повторюваність розподілу ролей, керівні вказівки, погодження часу й місця дій, спільне ресурсне забезпечення, звітування про виконання, перерозподіл доходів, заходи конспірації. В. Г. Севрук справедливо звертає увагу на необхідність урахування специфічних рис організованих груп і злочинних організацій у процесі їх розслідування [11, с. 125–132].

Третя група – обставини, що індивідуалізують участь конкретної особи. У провадженні з великою кількістю фігурантів небезпечно підміняти доказування особистої поведінки твердженням про належність до певного кола осіб. Стосовно кожного учасника слід установити час і спосіб його входження до організованого утворення; обсяг фактично відомого йому спільного плану; функції, які він прийняв на себе; конкретні вказівки, отримані або надані ним; дії в окремих епізодах; використані засоби; одержану винагороду чи іншу вигоду; контакти з іншими учасниками, які мали функціональне значення; дії після завершення епізоду. Така індивідуалізація дає змогу відмежувати організатора, керівника, виконавця, пособника, особу, що виконувала забезпечувальні функції, від особи, зв'язок якої з фігурантами має побутовий або законний характер.

Окремо необхідно встановлювати зміст умислу кожної особи. Для цього мають значення не декларативні пояснення про знання чи незнання діяльності інших, а сукупність об'єктивних даних: характер повторюваних доручень, спосіб конспіративного спілкування, обсяг доступної інформації, участь у розподілі доходів, погодження дій із керівниками, поведінка при виникненні перешкод, виконання дій, сенс яких зрозумілий лише в межах спільного плану. Таким способом доказування організованої діяльності поєднується з принципом індивідуаль-

ної кримінальної відповідальності, а висновок про роль особи спирається на її власну поведінку та усвідомлення.

Четверта група охоплює обставини, які конкретно підтверджують транснаціональний зв'язок кримінальної діяльності. У попередніх теоретичних дослідженнях транснаціональність може розглядатися як властивість явища; у конкретному провадженні вона повинна бути розкладена на перевірювані факти. Потрібно встановити, з територією яких держав пов'язані підготовка, керівництво, виконання, переміщення предметів, одержання доходів або наслідки; хто з учасників перебував у відповідній державі; які дії там здійснювалися; які документи, рахунки, засоби зв'язку, транспорт або приміщення використовувалися; як одна територіальна ланка пов'язана з іншою. Міжнародний характер не повинен залишатися загальною характеристикою обвинувальної версії – він потребує фактичної прив'язки кожної істотної ланки до конкретної юрисдикції [16].

При цьому доцільно розрізнити місце фізичного виконання дії та місце, з якого нею керували або забезпечували її виконання. Для сучасної організованої діяльності вони можуть не збігатися. Особа, яка приймає рішення, може перебувати в одній державі, виконавець – у другій, рахунок для надходження коштів – обслуговуватися в третій, а документи або електронні дані – зберігатися ще в іншій. Для доказування необхідно не просто перерахувати ці держави, а встановити функціональну роль кожного такого вузла та підтвердити зв'язок між ними відповідними джерелами.

П'ята група – обставини матеріального й організаційного забезпечення кримінальної діяльності. Слід установлювати походження та належність транспортних засобів, приміщень, сховищ, засобів зв'язку, документів, технічних пристроїв, знарядь, сировини або товарів; осіб, які їх придбали, надали, зареєстрували чи обслуговували; джерела коштів для їх утримання; конкретні епізоди використання. Значення має і використання законних підприємств чи установ, однак факт формального зв'язку з юридичною особою не можна автоматично тлумачити як доказ злочинної діяльності. Необхідно встановлювати конкретні операції, документи та рішення, через які законна господарська форма фактично забезпечувала вчинення або приховування кримінального правопорушення.

Шоста група пов'язана з інформаційним забезпеченням і електронними слідами. Встановленню підлягають пристрої й облікові записи, якими фактично користувалися учасники; їх належність або контроль; час створення та зміни відомостей; адресати й послідовність повідомлень; зв'язок окремих повідомлень із конкретними діями; місцезнаходження пристрою в юридично значущий час; способи приховування чи видалення даних. Не менш важливо встановлювати походження самих електронних відомостей, умови їх вилучення або одержання, збереження незмінності та осіб, які мали доступ до носія. У цьому блоці факти про зміст кримінальної діяльності повинні досліджуватися разом із фактами, що дозволяють перевірити достовірність і належність цифрового джерела.

Сьома група охоплює фінансові та майнові обставини. З огляду на п. 6 ч. 1 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України слід встановлювати походження грошей, цінностей та іншого майна, їх зв'язок із кримінальним правопорушенням, використання для його фінансування або матеріального забезпечення, а також інші передбачені законом підстави для спеціальної конфіскації [1]. У досліджуваних провадженнях цей

блок повинен бути значно детальнішим: джерело первинного надходження; рахунок або особа-одержувач; подальші перекази; конвертація; придбання майна; розподіл між учасниками; витрати на забезпечення діяльності; використання підконтрольних юридичних осіб; фактичний контроль над майном, оформленням на інших осіб.

Фінансове дослідження має бути пов'язане з епізодами, а не вестися як автономний пошук будь-яких активів підозрюваних. Для кожного значущого руху коштів необхідно відповісти принаймні на три питання: з якою подією він пов'язаний, хто фактично прийняв рішення щодо коштів і який наступний рух або використання відбулося. Така прив'язка дозволяє відрізнити доходи від кримінальної діяльності від законних надходжень, визначити майнову основу угруповання й одночасно отримати додаткові відомості про підпорядкованість та реальний розподіл функцій між учасниками.

Восьма група стосується можливих корумпованих зв'язків. Л. І. Аркуша обґрунтувала, що в методиці виявлення й розслідування організованої злочинної діяльності такі зв'язки потребують самостійного виявлення й дослідження [10]. У конкретному провадженні недостатньо констатувати знайомство учасника групи зі службовою особою. Потрібно встановити компетенцію відповідної особи, конкретну дію або бездіяльність, якою створювалися сприятливі умови для злочинної діяльності, спосіб домовленості, передану вигоду чи інший мотив, час і повторюваність сприяння, інформацію, яка передавалася, а також причинний зв'язок між таким сприянням і можливістю підготувати, продовжити або приховати кримінальні правопорушення.

Дев'ята група – відомості про потерпілих, шкоду та наслідки. Поряд із видом і розміром шкоди необхідно встановити всіх осіб, яким вона заподіяна внаслідок різних епізодів, характер порушених прав, місце настання наслідків, спосіб обчислення майнових втрат, взаємозв'язок наслідків із діями конкретних учасників, ужиті заходи щодо відшкодування. Якщо наслідки виникли в різних державах, слід уникати подвійного обліку тієї самої шкоди та чітко визначати джерела відомостей про її розмір. Відомості про потерпілих можуть також показувати повторюваність способу дій, територіальну широту діяльності та спеціалізацію окремих учасників.

Десята група охоплює обставини приховування кримінальної діяльності та протидії розслідуванню. Йдеться про знищення або підроблення документів, видалення електронних даних, зміну засобів зв'язку, створення удаваних правових підстав для операцій, переміщення осіб чи майна, узгодження неправдивих пояснень, вплив на свідків, використання посередників. Установлення цих фактів потрібне не лише для вибору тактики. Вони можуть підтверджувати обізнаність особи про злочинний характер діяльності, взаємозв'язок учасників, існування керівних рішень і прагнення зберегти функціонування організованого утворення. Водночас будь-яку процесуальну поведінку сторони захисту не можна ототожнювати з протидією: предметом встановлення є фактичні незаконні дії, а не реалізація передбачених законом прав.

Одинадцята група має допоміжний, але для транснаціонального провадження принципово важливий характер: обставини походження та одержання доказової інформації з іншої держави. Ю. М. Чорноус відзначає особливе значення міжнародного співробітництва у криміналістичному забезпеченні розслідування [9]. Для використання одержаного матеріалу необхідно мати

можливість установити, який орган його створив або отримав, у межах якої процедури, коли і від кого він надійшов, чи збережено цілісність носія або документа, чи можна ідентифікувати особу, що здійснювала процесуальну дію, та чи забезпечено зрозумілий переклад. Це не нові елементи складу кримінального правопорушення, а факти, від яких залежить можливість належно перевірити джерело доказу та його зв'язок із провадженням.

З наведених положень випливає, що традиційний лінійний перелік обставин не повністю відображає потреби такого розслідування. Доцільно застосовувати двовимірну систему. Перший вимір визначає правове значення факту: обставина безпосередньо входить до предмета доказування; є проміжним фактом, через який доводиться юридично значуще положення; або характеризує походження й надійність джерела доказової інформації. Другий вимір відображає функціональний блок: епізод, організованість, конкретний учасник, транснаціональний зв'язок, ресурсне забезпечення, фінанси, корумповані зв'язки, потерпілі й шкода, приховування, доказова інформація з-за кордону. Таке поєднання дає змогу відразу бачити, навіщо встановлюється певний факт і до якої частини загальної картини він належить.

Практичне застосування цієї системи можна побудувати через ланцюг перевірки кожного значущого епізоду: подія – учасник – функція – зв'язок з іншими учасниками – юрисдикція – джерело доказу – майновий результат. Якщо одна з ланок не підтверджена, виникає конкретне завдання для подальшого розслідування. Наприклад, зафіксований переказ коштів може бути достовірно підтверджений банківськими документами, але без встановлення особи, яка контролювала рахунок, його зв'язку з певним епізодом і подальшого використання коштів цей доказ має обмежену здатність пояснити роль учасника. Аналогічно, встановлений контакт між двома фігурантами потребує змістовної прив'язки до функцій і подій.

Значення має й часовий вимір. Частина обставин повинна встановлюватися невідкладно через ризик втрати даних: фактичне місцезнаходження осіб, активні засоби зв'язку, переміщення майна, електронні відомості, що можуть бути видалені, маршрути транспортних засобів. Інші потребують тривалого зіставлення матеріалів: стійкість зв'язків, роль керівника, система розподілу доходів, повторюваність забезпечувальних дій. Тому обставини не слід однаково розподіляти за етапами лише за тематичною ознакою; черговість їх встановлення має залежати і від ризику втрати джерела, і від того, наскільки певний факт відкриває можливість перевірити інші.

Особливу увагу варто приділяти негативним результатам перевірки. Відсутність підтвердження передбачуваної ролі особи, фінансового зв'язку або міжнародної ланки є не менш важливою, ніж одержання підтверджувальних даних. Вона вимагає перегляду версії й запобігає накопиченню відомостей, які інтерпретуються лише в одному, обвинувальному напрямі. Система обставин, що підлягають встановленню, повинна орієнтувати слідчого на перевірку альтернативних пояснень: законного походження коштів, випадкового контакту, формального володіння майном, відсутності знання про спільний план, самостійного характеру окремого епізоду.

Не менш важливим є розмежування факту належності до організованого утворення та факту участі у конкретних діях. З одного боку, не кожний учасник обов'язково присутній при кожному епізоді; з іншого – сама організаційна належність не

може автоматично замінити доказування тих дій і того умислу, які ставляться особі у вину. Тому для кожного підозрюваного доцільно формувати індивідуальну таблицю встановлених фактів: участь у створенні чи керівництві; доручені функції; підтверджені епізоди; зв'язки з іноземними ланками; одержана вигода; дії з приховування; джерела доказів щодо кожного твердження. Такий спосіб систематизації є засобом контролю повноти, а не самостійним доказом.

З урахуванням викладеного обставини, що підлягають встановленню у досліджуваній категорії проваджень, пропонуємо визначати як криміналістично конкретизовану, взаємопов'язану систему фактичних питань, вирішення яких забезпечує доказування події кримінального правопорушення, організованої форми співучасті, індивідуальної ролі та вини кожного учасника, транснаціональних зв'язків кримінальної діяльності, її майнових результатів і наслідків, а також дозволяє перевірити походження та надійність доказової інформації, одержаної в різних юрисдикціях. Таке розуміння не розширює нормативний предмет доказування, а переводить його загальні положення у систему конкретних завдань, пристосованих до багатоепізодного й територіально розосередженого розслідування.

Висновки. Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування кримінальних правопорушень, учинених транснаціональними організованими групами та злочинними організаціями, доцільно розглядати не як розширений перелік ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України, а як криміналістичну конкретизацію передбаченого законом предмета доказування. Їх зміст визначається необхідністю перейти від окремого епізоду до доказово підтвердженої системи зв'язків, зберігаючи при цьому індивідуалізацію кримінальної відповідальності кожного учасника.

Запропоновано виокремлювати обставини: кримінальних епізодів; створення, стійкості та внутрішньої організації групи чи організації; фактичної ролі кожного учасника; транснаціональних зв'язків; матеріального, транспортного, документального та інформаційного забезпечення; руху коштів і майна; корумпованих зв'язків; потерпілих, шкоди та наслідків; приховування й протидії розслідуванню; походження та способу одержання доказової інформації за межами України. Кожний із цих блоків набуває повного значення лише у взаємозв'язку з іншими, оскільки організована транснаціональна діяльність доводиться не сумою ізольованих фактів, а підтвердженими функціональними зв'язками між ними.

Авторська двовимірна система передбачає одночасне врахування правового значення факту та його функціонального місця в розслідуванні. На практичному рівні її доцільно реалізовувати через послідовність «подія – учасник – функція – зв'язок – юрисдикція – джерело доказу – майновий результат». Така побудова дає можливість виявляти доказові прогалини, відмежовувати встановлені дані від припущень і не допускати підміни доказування конкретної поведінки особи загальною характеристикою діяльності угруповання.

Подальше опрацювання цієї проблематики доцільно спрямовувати на деталізацію обставин залежно від виду основного кримінального правопорушення, способу прояву транснаціонального зв'язку та характеру доказової інформації, що перебуває за межами України. Це дозволить сформувати похідні системи обставин для конкретних слідчих ситуацій без втрати єдиного підходу до доказування діяльності організованого утворення в цілому.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 р. № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>
4. Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : монографія. Київ, 2005. 272 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/UP/STAXIVSKIY_2005.pdf
5. Журавель В. А. Обставини, що підлягають з'ясуванню, у структурі криміналістичної методики. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2010. Вип. 10. С. 12–20.
6. Пчеліна О. В. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування кримінальних правопорушень, і їхнє місце у структурі окремої криміналістичної методики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 2 (31). С. 187–190. DOI: 10.32837/ruuv.v0i2(31).590. URL: https://pjuv.nuoua.od.ua/v2_2020/2020_2.pdf
7. Попов В. Особливості обставин, що підлягають установленню під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із утручанням у діяльність представників органів державної влади. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2025. Т. 38, № 1. С. 50–65. DOI: 10.32353/khrife.1.2025.04.
8. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007. 260 с.
9. Чорноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів : монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 492 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/733d8076-d55a-46ea-80d1-ac8b0eb5a287>
10. Аркуша Л. І. Основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2002. 19 с. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/13983>
11. Севрук В. Г. Розслідування злочинів, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 125–132. DOI: 10.32840/pdu.2021.1.19. URL: https://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2021/21.pdf
12. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика : монографія. Київ : Вид-во Людмила, 2022. 1092 с.
13. Чаплинський К. О., Пиріг І. В., Єфімов М. М. та ін. Розслідування кримінальних правопорушень: криміналістична методика : підручник. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2023. 284 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/12848>
14. Пчеліна О. В., Пчелін В. Б. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування колабораційної діяльності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 3 (33). С. 370–381. DOI: 10.32631/vsa.2024.3.34.
15. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 р.; ратифікована Законом України від 04 лютого 2004 р. № 1433-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text

Rokun S. Circumstances to be established during the investigation of criminal offences committed by transnational organized groups and criminal organizations

Summary. The article develops a system of circumstances to be established during the investigation of criminal offences committed by transnational organized groups and criminal organizations. The study distinguishes the statutory subject of proof from the forensically specified set of factual matters whose clarification enables investigators to establish the offence, the organized form of complicity, the individual contribution of each participant, and the links of criminal activity with the territory and jurisdiction of several States. It is argued that a mechanical reproduction of the statutory list is insufficient for this category of proceedings because proof requires intermediate and interconnected facts explaining the internal structure of the criminal formation and linking separate episodes into a coherent course of activity. The proposed classification covers circumstances relating to criminal episodes; creation, stability, leadership and internal organization; the actual role and conduct of each participant; facts demonstrating the transnational connection; material, transport, documentary and information support; movement of money, property and proceeds; corrupt ties; victims and damage; concealment and obstruction; and the origin, integrity and method of obtaining evidence abroad. Particular attention is paid to establishing stable links between an episode, a specific participant, that participant's organizational role, the relevant jurisdiction, the evidentiary source and the movement of material benefit. This approach is intended to prevent both unsupported attribution of the entire group's activity to an individual participant and fragmented investigations limited to direct executors. An authorial two-dimensional system is proposed in which the legal significance of circumstances is combined with their functional role in the investigation, thereby providing a basis for structuring proof in complex multi-episode proceedings.

Key words: circumstances, investigation, evidence, organization, transnationality, participants, episodes, assets, traces, jurisdiction.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту не використовувалися.

Дата першого надходження статті до видання: 13.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.10.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)